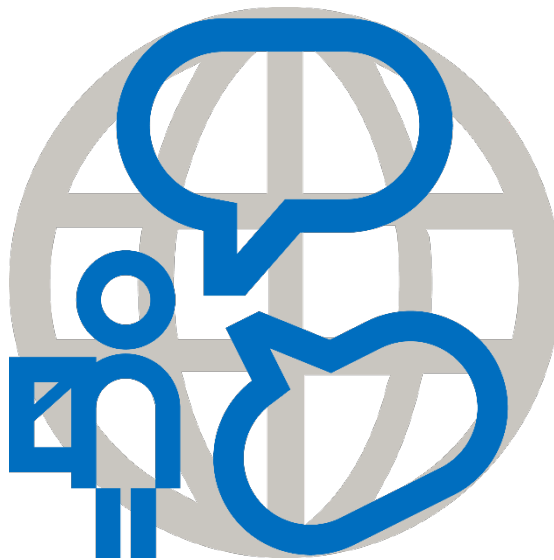

Undervisning av skolspråk för flerspråkiga elever

Denna text är en del av Skolspråk – mer än bara ämnesord.

Texten är skriven av Anna-Maija Norberg inom ramen för ESF-projektet BLIVA – Behovsdrivet lärande med innovativa verktyg och arbetssätt.

Övriga delar av materialet, bland annat de filmer som det hänvisas till i texten, finns på webbplatsen Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Innehållsförteckning

Undervisning av skolspråk för flerspråkiga elever.....	1
Kontextualisering, stöttning och interaktion	3
Translanguaging och kontextrik undervisning.....	5
Ord- och begreppsförståelse i olika ämnen	7
Allmänakademiska ord.....	8
Samtalet som metod	10
Karusellen: Välja teknik och motivera val	10
Kunskapsutvecklande samtal.....	10
Språk i praktiska ämnen.....	11
Tips på vägen	12
Referenser.....	14

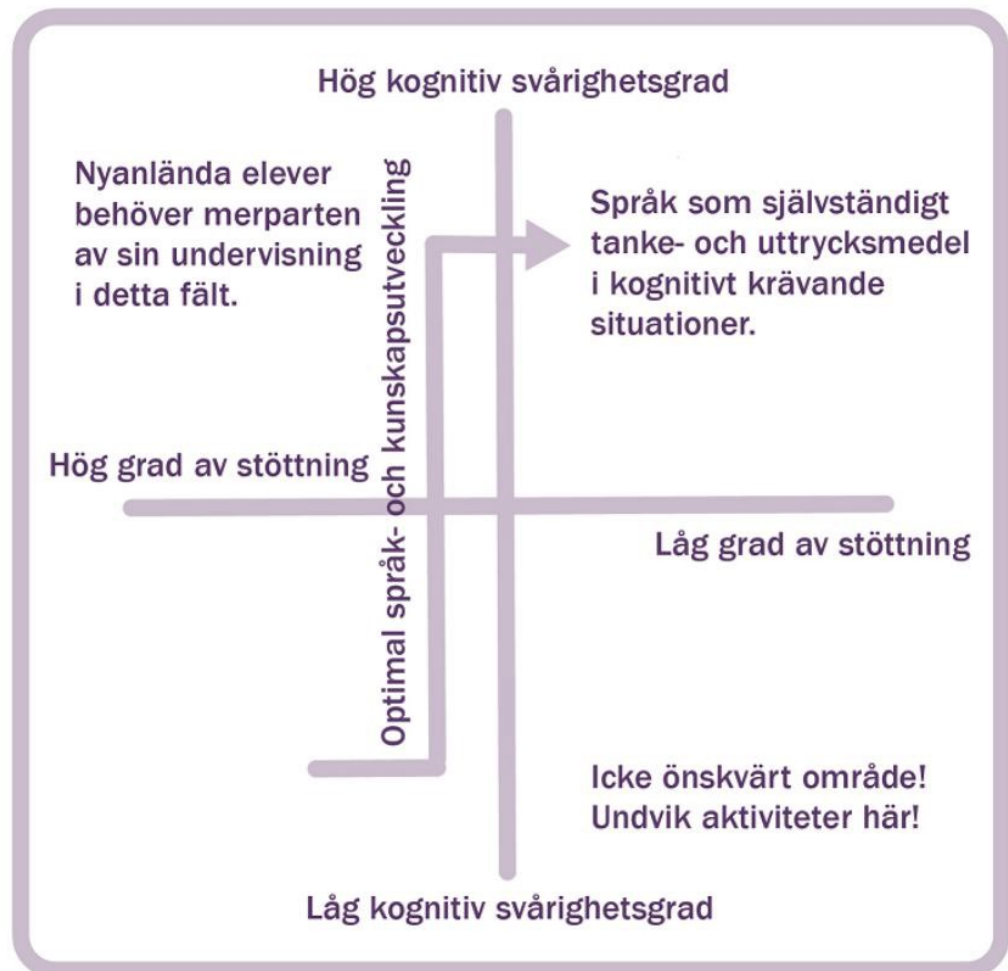
Kontextualisering, stöttning och interaktion

Under en skoldag rör sig eleverna mellan olika språkliga världar, som filmen med Kristina Danielsson i materialets första del visar. Olika ämnesområden har inte bara olika kunskapsinnehåll utan också olika språkliga praktiker – det man gör med språket - med sina specifika krav. Ämnesspråket, brett definierat, innehåller inte bara ord och skriftliga texter utan också multimodala resurser, exempelvis bilder och tredimensionella modeller, vilka är mer eller mindre vanliga beroende på ämne. I det här materialet begränsar vi oss av utrymmesskäl till den språkliga kommunikationen, främst ordförrådet, vilket inte betyder att det multimodala är mindre viktigt. Och ordförrådet i sig räcker förstås inte, utan det viktiga är att använda orden i ett relevant sammanhang.

En språk- och kunskapsinriktad undervisning, dvs. en undervisning där såväl ämneskunskapen som språkliga dimensioner lyfts fram, kännetecknas av kontextualisering, (språklig) stöttning och interaktion (Hajer & Maastringa, 2014). Kontextualisering innebär att man utgår från sammanhang som gör innehållet begripligt, till exempel vardagssituationer eller bilder och andra visualiseringar. Stöttning¹ innebär att en lärare eller annan vuxen (eller en kamrat) ger eleven någon form av stöd i lärandet eller i bemästrandet av en uppgift tills eleven klarar uppgifterna på egen hand. Det kan jämföras med stödhjul på en cykel, när ett barn ska lära sig att cykla.

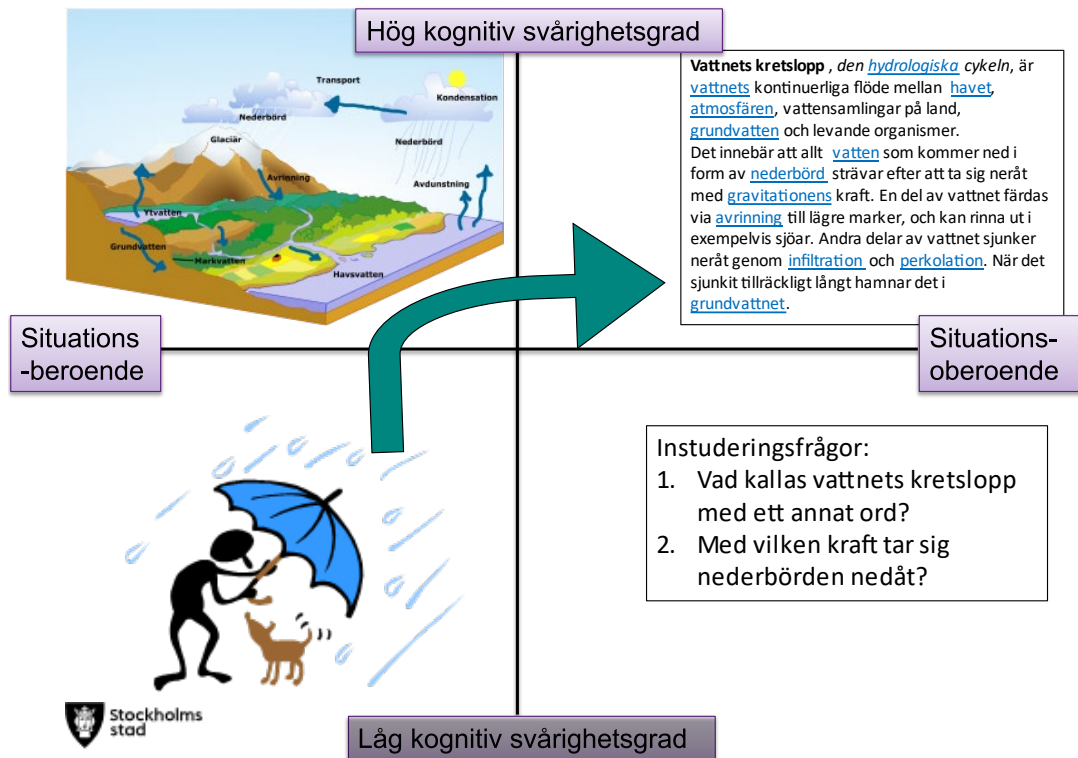
Betydelsen av och förhållandet mellan kontextualisering och stöttning illustreras i Cummins (1981, 2017) välkända fyrfältare (figur 1, figur 2). Fyrfältaren visar hur en undervisning på hög kognitiv nivå för flerspråkiga elever kan uppnås med hjälp av mycket stöttning. Som figur 1 visar, bör modellens nedre högra fält som kännetecknas av låg kognitiv nivå och låg grad av stöttning undvikas helt, då det inte erbjuder eleverna någon intellektuell stimulans.

Undervisningsaktiviteter i det nedre vänstra fältet – låg kognitiv svårighetsgrad och hög grad av stöttning – kan vara befogat när eleverna är helt nya i språket och/eller har kort eller ingen skolbakgrund. För att få en optimal språk- och kunskapsutveckling bör dock undervisningen så snart som möjligt röra sig mot det övre vänstra fältet. Det kännetecknas av hög kognitiv nivå och hög grad av interaktionell och annan stöttning (Lim Falk, 2018).

Figur 1. Cummins fyrfältare (efter Lim Falk, 2018, Hall, 1996 och Lindberg, 1997).

Figur 2 visar ett konkret exempel på hur undervisning om vattnets kretslopp kan se ut i de olika fälten. Den gröna pilen illustrerar den önskvärda vägen, dvs. att undervisningen börjar i en konkret situation som ger mycket stöttning. Därefter flyttas undervisningen till det övre vänstra fältet som är mer abstrakt men där bilden, pilarna och orden tillsammans med lärarens genomgång ger stöttning. Målet är att eleverna med hjälp av undervisningen i de vänstra fälten är redo för den mest kognitivt krävande uppgiften, nämligen texten i det övre högra fältet. Det är dock viktigt att läraren även här stöttar eleverna, så att de inte lämnas ensamma med en krävande text förrän de är redo för det. Instuderingsfrågor av den typ som visas i det nedre högra fältet bör undvikas, då eleverna kan besvara dem utan att egentligen förstå texten.

Figur 2. Maria Wikstens tolkning av Cummins fyrfältare.

Språklig stöttning är befogad i alla ämnen. I ämnet matematik kan en form av språklig stöttning vara att förse eleverna med uttryck som "Det är korrekt eftersom..." eller "Om man avrundar till närmaste hundratal så blir det..." (Hajer m.fl., 2016, s. 5). I andra ämnen kan motsvarande fraser i samband med övningar fungera som stöttning, liksom bestämda underrubriker i en text eleverna ska skriva, exempelvis. Att i samband med en muntlig genomgång visa en powerpointpresentation där viktiga ord och begrepp synliggörs är också en form av stöttning. Det är dessutom en fördel om eleverna har tillgång till presentationen efteråt (eller redan i förväg), eller att genomgången är filmad och tillgänglig. Metoden att "flippa klassrummet" kan alltså fungera som stöttning.

Translanguaging och kontextrik undervisning

Något som också kan fungera som stöttning för nyanlända elever är så kallad translanguaging eller transspråkande (Garcia & Li, 2014; Svensson & Khalid, 2017; Williams, 1996). Det syftar på människans användning av alla språkliga resurser vid kommunikation med andra och i det egna inre tänkandet (Svensson, 2018). I skolan kan transspråkande användas på ett medvetet sätt i språk- och kunskapsutvecklande arbete. Hur det kan gå till beskrivs i en filmad föreläsning, där Hülya Basaran (lärare i svenska som andraspråk och projektledare vid Nationellt centrum för svenska som andraspråk, NC, Stockholms universitet) talar om flerspråkighet som resurs, dvs. hur man kan dra nytta av elevens

olika språk. Hennes fokus är nyanlända elever, men mycket av det hon tar upp är även relevant för andra flerspråkiga elever, bland annat hur digitala resurser kan användas i undervisningen. Ett begrepp hon nämner ofta är kontextrik undervisning, vilket kan jämföras med det som skrivits om kontextualisering ovan. Hon talar också om att man i undervisningen behöver ”packa upp” orden, vilket vi återkommer till längre ner i texten.

Se den filmade föreläsningen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

Att kontextualisera ord och begrepp är särskilt viktigt i texttunga ämnen med abstrakt språk, som SO-ämnen. När man i SO-ämnena undervisar om viktiga begrepp, till exempel *offentlig sektor*, måste begreppet kopplas till något för att begripliggöras för eleverna. Delar av den offentliga sektorn som även unga elever känner till är polis och bibliotek, och att koppla till dem kan vara ett sätt att konkretisera begreppet. Något som också är viktigt i samband med begreppsbyggnad är att definiera gränserna för begreppet, dvs. vad det inte är. I fallet med offentlig sektor kan begreppet kontrasteras mot det också abstrakta *privat sektor*, som i sin tur kan konkretiseras med affär och företag (Stolare, 2015, s. 2–3).

Fundera vidare:

- Vilka fördelar kan det finnas med att använda elevens alla språk som resurs?
- Vilka digitala resurser har din skola tillgång till? Ger Hüllya Basarans föreläsning förslag på nya digitala verktyg som du kan använda (arbetar du i Stockholms stad så ta hjälp av dl.stockholm.se för att se vilka digitala verktyg som är godkända)?
- Hur kan studiehandledarens roll utvecklas på din skola, utifrån råden i filmen?

Texten har hittills tagit upp stöttning och kontextualisering som viktiga ingredienser i en språk- och kunskapsutvecklande undervisning. Ett tredje begrepp som ofta tas upp som avgörande i sammanhanget är, som redan nämnts, *interaktion*. Det är viktigt att interaktionen i klassrummet kännetecknas av en aktiv och medveten språkanvändning i utforskande samtal och i skrivuppgifter (Hajer & Maastringa, 2014). Att vi i det här materialet begränsar oss till muntlig interaktion och betonar det muntliga utflödet (att eleven använder språket i tal), beror på vår erfarenhet av att många flerspråkiga elever, framför allt nyanlända elever, ofta blir tysta i klassrummet. Skolans skriftspråkliga miljö gör det kanske också lättare att utforma skriftliga än muntliga uppgifter, inte minst i skolans mer teoretiska ämnen.

Ord- och begreppsförståelse i olika ämnen

Olika skolämnen har olika didaktiska och språkliga utmaningar, och det är viktigt att utgå från både elevernas och det egna ämnets behov. I filmen *Ord- och begreppsförståelse i olika ämnen* samtalar Kristina Ansaldo (utvecklingslärare, FoU-enheten, utbildningsförvaltningen) och Maria Wiksten (lärare i svenska och svenska som andraspråk, projektledare, NC) om hur lärare i olika ämnen kan arbeta med ämnets ord- och begreppsförståelse. Maria nämner bland annat vikten av *input*, dvs. att eleverna ofta hör eller på annat sätt kommer i kontakt med orden. Men det är lika viktigt att eleverna får använda de nya orden i något hon kallar det *litterata talet*, ett tal som liknar skriftspråket. Här kan läraren med fördel *modellera* talet, dvs. konkret visa hur det kan låta. Maria ger många exempel på konkreta aktiviteter som uppmuntrar till interaktion med andra elever, till exempel ”See3be4me”, som går ut på att eleven vid behov av hjälp först frågar tre kamrater innan eleven (eventuellt) frågar läraren.

Filmen är indelad i följande kapitel (med tidsangivelse):

- 1:18 Språklärare
- 4:17 Ämneslärare i teoretiskt orienterade ämnen
- 7:18 Att gå igenom ett nytt ord
- 10:50 Lärare i praktiskt orienterade ämnen
- 19:50 Matematik

Se filmen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

I filmen ger Maria bland annat exempel på hur man ofta kan underlätta för eleverna att slå upp sammansatta ord i lexikon, dvs. att man börjar bakifrån för att identifiera huvudordet. Det kan också ses som ett exempel på att ”packa upp” svåra ord: att man delar upp ordet i beståndsdelar och ser vad som händer och vem som gör vad. Med hjälp av uppackning kan man skapa konkretion: ”energiförbrukning” innebär att någon förbrukar energi. Detta kan i sin tur förenklas ytterligare till att någon rör sig eller anstränger sig och på så sätt blir varm, trött och svettig. Med hjälp av vardagsspråket kan man alltså försöka komma fram till en förklaring som eleverna förstår och kan utgå från när de ska fördjupa sin kunskap även i ämnet. Något som gör det enklare att packa upp ord är en kunskap om för- och efterled som *-ing* i betydelsen ”aktivitet” (cykling, träning), *-bar* i betydelsen ”möjlig” (kännbar, vridbar) eller *-are* i betydelsen ”utövare” (lärare, simmare).

Fundera vidare (utifrån filmens kapitel):

1. Språklärare
 - Vilka ord bör du som språklärare undervisa om?
 - Hur kan du lära ut olika strategier, för att eleverna själva ska kunna välja vilka ord de ska fokusera på?

- Hur skulle du kunna använda digitala verktyg för att utveckla elevernas ordförråd?
 - Hur skulle du kunna skapa meningsfulla, autentiska, engagerande och kommunikativa sammanhang för att eleverna ska utveckla språket? Vad menar Maria när hon pratar om det?
2. Ämneslärare i teoretiskt orienterande ämnen
 - Vilka ord behöver eleverna kunna använda i ditt ämne?
 - Hur kan du förklara orden utifrån ditt ämne?
 - I vilket sammanhang möter eleverna orden?
 - Vilken typ av texter möter eleverna i ditt ämne?
 - Hur skulle du kunna arbeta med ordlistor/lexikon?
 3. Att gå igenom ett nytt ord
 - Hur skulle du kunna använda Maria Wikstens förslag på arbetsgång när det gäller att lära in nya ord?
 4. Lärare i praktiskt orienterande ämnen
 - Vilket språk använder du och dina elever i undervisningen?
 - Hur skulle du successivt kunna bygga broar mellan praktiska handlingar och språkliga handlingar?
 - Hur skulle du medvetet kunna arbeta med språket i ditt ämne?
 - Hur skulle du kunna få in språkrika aktiviteter i din undervisning?
 5. Matematik
 - Hur skulle du kunna ha fler matematiska samtal i klassrummet?
 - Hur skulle du kunna använda tavlan för att samtala och använda matematiska ord?

Allmänakademiska ord

”Energiförbrukning”, som exemplifierades i föregående stycke, är ett typiskt ämnesspecifikt ord, men som vi skrev i materialets första del, är andra ord ofta mer problematiska för eleverna. Molander (2016) skriver om undervisning i naturvetenskap på gymnasiet, och konstaterar att även om de ämnesspecifika orden och begreppen kan vara svåra att förstå, är det ofta de ”andra” orden, dvs. det allmänakademiska språket, som vållar problem. Molander (2016, s. 1) beskriver en undervisningssituation i ämnet fysik om hur kurvors lutning i ett diagram (utifrån ett experiment om acceleration och retardation) kan tolkas. Elevens problem med att följa resonemanget orsakas i detta fall inte av fysikaliska begrepp utan av allmänakademiska ord som är avsedda som ett stöd för hur man kan tolka diagrammet. Eleven hade behövt hjälp med att förstå innebörden i orden ”stigande”, ”ökande”, ”växande” och ”positivt” respektive ”fallande”, ”minskande”, ”avtagande” och ”negativt” för att förstå varför de i detta fall var synonymer för att beskriva kurvornas lutning.

I filmen *Undervisning av ord för nyanlända* betonas just vikten av allmänakademiska ord. Filmen handlar om undervisning av ord för nyanlända elever på språkintröduktion. Carmen Galian Barrueco (lärare i matematik och naturorienterande ämnen) och Lena Vilhelmsson (lärare i svenska som andraspråk) berättar om skolans gemensamma arbete med ordinläring, som de driver som ett FoU-projekt tillsammans med Madeleine Forsberg (lärare i matematik och naturorienterande ämnen). I filmen berättar de bland annat hur de väljer orden de ska arbeta med och vilka konkreta sätt att arbeta med orden de använder.

Se filmen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

Fundera vidare:

- Hur skulle din skola kunna arbeta med ord gemensamt?
- Vad menar lärarna när de säger att ordarbetet ska vara hållbart?

Inom svenskämnen kan skönlitterära ord vålla problem för många elever. Det är ord som inte förekommer i vardagsspråket och som eleverna därför inte självklart kommer i kontakt med på sin fritid. I filmen *Skönlitterära ord* möter vi lågstadielärarna Jessica Fidani och Linda Sörensson som berättar om ett projekt som handlar om just skönlitterära ord. De övningar de berättar om kan appliceras på alla ord, så även lärare som inte arbetar med skönlitteratur har nytta av att se filmen. Övningarna kan också modifieras till högre stadier. Jessica och Linda talar om nivå 1-, 2- och 3-ord (se del A1). Lite förenklat kan man säga att nivåerna motsvarar vardagsspråk, allmänakademiskt språk och ämnesspecifika begrepp. I sitt projekt har de arbetat med nivå 2-ord, dvs. ord som motsvarar allmänakademiskt språk eller skolspråk. Även Anna Norlin, som arbetar på högstadiet, har deltagit i projektet.

Se filmen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

I intervjun beskriver Jessica två ordövningar som heter Ordloopen och Springdiktamen. Dessa två övningar konkretiseras i den efterföljande filmen med samma namn, där vi får följa med under en lektion hos Jessica på Alviksskolan.

Fundera vidare:

- Hur skulle du i din undervisning kunna arbeta med såväl ordens bredd som ordens djup?

Samtalet som metod

Att eleverna får många tillfällen till interaktion och muntligt utflöde, dvs. att de får använda språket, är alltså en framgångsfaktor för språk- och kunskapsutvecklande undervisning. Att planera för samtal i klassrummet är därför viktigt i alla ämnen. I detta kapitel får vi se exempel på olika sätt att organisera samtal, såväl lärarledda som elever emellan.

Karusellen: Välja teknik och motivera val

När läraren leder och kontrollerar samtalen, kan också den kognitiva nivån hållas hög genom exempelvis modellering (att läraren visar) eller återkoppling. Däremot riskerar lärarledda samtal begränsa vissa elevers muntliga deltagande, speciellt i stora grupper, och därför är det viktigt med samtal mellan elever, utöver de gemensamma samtalen. Det kan dock vara en utmaning att planera för engagerande och språk- och kunskapsutvecklande samtal mellan elever. Något som kan underlätta är olika samtalsmodeller med bestämda roller och tydliga regler. I filmen *Karusellen* beskriver slöjdläraren Marita Olsson-Hvid hur samtalsmodellen Karusellen kan användas, när eleverna ska lära sig att välja och motivera val av tillvägagångssätt. Lägga märke till hur filmen exemplifierar både kontextualisering, stöttning och interaktion, dvs. tre viktiga ingredienser i en språk- och kunskapsutvecklande undervisning.

Se filmen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

Fundera vidare:

- På vilket sätt kan du implementera kontextualisering, stöttning och interaktion i din undervisning?
- Hur skulle Karusellen kunna anpassas till ditt ämne/dina ämnen?

I materialets sista del finns fler förslag på uppgifter som syftar till språk- och kunskapsutveckling i elevsamtal. Uppgifterna är riktade till olika stadier men kan behöva ämnesanpassas.

Kunskapsutvecklande samtal

Att planera för kunskapsutvecklande samtal elever emellan är en utgångspunkt för utvecklingsprojektet som modersmåslärarna Katja Sandholm och Styliani Psaroudaki berättar om i filmen *Kunskapsutvecklande samtal*. Lärarna tar upp övergripande aspekter av muntlig interaktion i klassrummet, vilket gör att filmen är relevant för alla ämnen. Bland annat problematiseras den för skolan

vanliga IRF/IRE-modellen, dvs. att läraren initierar (ofta med en fråga), eleven responderar (svarar på frågan) och läraren ger återkoppling (feedback/evaluering). I filmen avfärdas inte denna modell, men lärarna menar att IRF/IRE-präglad interaktion inte räcker för en språk- och kunskapsutvecklande undervisning. I filmen diskuteras också potentiella risker med såväl slutna som öppna frågor och hur man kan skapa engagerande, kunskapsutvecklande samtal och uppgifter.

Se filmen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

Fundera vidare:

- Hur kan du i ditt ämne/dina ämnen skapa engagerande, kunskapsutvecklande uppgifter som präglas av samarbete och ”luckor”?
- Vad kan skillnaden vara mellan åsikts-, informations- respektive resonemangsluckor? Vilka slags luckor fungerar bäst för ditt ämne/dina ämnen?

Språk i praktiska ämnen

Att kunna delta i kunskapsutvecklande samtal och att resonera på ett ämnesspecifikt sätt kräver ett rikt ordförråd, som materialets första del visade, och filmerna har också belyst olika sätt att arbeta med ord och interaktion som kan fungera för elever i olika åldrar och med varierande kunskaper. Att sätta upp ord på väggen i klassrummet är en vanlig och relevant metod som förekommer på många skolor och som även lärarna i filmen *Undervisning av ord för nyanlända* tog upp. Som också nämnts, är det viktigt att orden förekommer och repeteras ofta i olika sammanhang. Men det räcker inte att möta orden på ett ”passivt” sätt utan det är nödvändigt att eleverna engageras att aktivt processa orden (McKeown, 2019). I filmen *Språket i slöjden* berättar slöjdläraren Sven-Erik Bengtsson hur han arbetar med ord med elever på låg- och mellanstadiet. I filmen får vi bland annat se vilken lärandepotential ett sandpapper har.

Se filmen på Pedagog Stockholm:

<https://pedagog.stockholm/kompetensutveckling/verktyg-resurser/skolsprak-mer-an-bara-amnesord/>

Som vi sett i slöjdfilmerna ovan, erbjuder ämnet slöjd idealiska förutsättningar för språkutveckling. Detsamma gäller för de andra praktisk-estetiska ämnena bild, hem- och konsumentkunskap, musik samt idrott och hälsa. Den rika tillgången till estetiska uttryck, det multimodala arbetssättet och självklara kopplingar mellan språk, praktisk handling och fysisk aktivitet erbjuder rika tillfällen till språkanvändning (Lindberg, 2017). I idrott och hälsa kan man exempelvis ha korta skriftliga instruktioner, ibland bara några ord, vid stationer inom olika arbetsområden. Eleverna roterar mellan

stationerna i grupper och löser uppgifter tillsammans, medan läraren kan iaktta aktiviteterna och stötta vid behov. Sådana uppgifter är förhållandevis enkla att planera och kan fungera både ämnes- och språkutvecklande.

Fundera vidare:

- Vilka möjligheter finns i ditt ämne/dina ämnen att på samma konkreta sätt som vi såg i filmen koppla olika ord till de ämnesspecifika processerna och uppgifterna?

Tips på vägen

Till sist några råd att tänka på vid undervisning av ord i ett flerspråkighetsperspektiv:

- Ge eleverna extra tid, så att de hinner sortera sina tankar, hitta orden och sätta ihop dem till meningar.
- Presentera nya ord och begrepp i ett sammanhang och inte som isolerade ord. Relatera dem till elevernas tidigare erfarenheter och kunnande. Återkom till dem ofta i olika sammanhang.
- Var uppmärksam både på elevens receptiva och produktiva ordförråd samt på ordförrådets djup och bredd. Låt eleverna använda de nya orden.
- Begränsa antalet ord ni har i särskilt fokus för tillfället och använd dem ofta på ett naturligt sätt och i olika sammanhang.
- Det är ofta orden mellan de centrala ämnesorden i en mening som vållar svårigheter för andraspråkstalare. Ha därför fokus på allmänakademiska ord (skolord) och prepositioner och andra formord (över/övre, under/undre, genom), sambandsord/bindeord (eftersom, då) och partikelverb (kliv i, dra upp, ta efter).
- Stötta användningen av nya ord genom att involvera alla sinnen, kroppsspråk, bilder, filmer och andra multimodala resurser.
- Uppmuntra elevens försök att prova sig fram med nya ord och begrepp och se bortom korrekthet.
- Använd flerspråkigheten som en resurs för utveckling av ordförrådet och för fördjupad förståelse och uppmana eleverna att jämföra ord och begrepp i olika språk.
- Använd digitala verktyg för att ge elever olika former av stöttning och tillgång till det egna modersmålet. Exempel på relevanta digitala verktyg i sammanhanget är: Talsyntes för att lyssna på uttal med mera, diktering av text (tal till text), vanlig ljudupptagning/diktafon (för att lyssna på sig själv

eller skicka till lärare/annan elev), bildstöd i exempelvis
Avancerad läsare eller med Widgit Online.

(jfr Andréasson & Sandell Ring, u.å.)

Referenser

Andéasson, A., & Sandell Ring, A. (u.å.). *Ordförrådets betydelse för språk-, läs- och skrivutveckling*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/ordforradets-betydelse-for-sprak--las--och-skrivutveckling>

Cummins, J. (1981). The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. I C. F. Leyba (Red.), *Schooling and language minority students: A theoretical framework* (s. 3–49). Los Angeles, CA: Evaluation, Dissemination and Assessment Center, California State University Los Angeles.

Cummins, J. (2017). *Flerspråkiga elever. Effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur och kultur.

García, O., & Li, W. (2014). *Translanguaging: Language, bilingualism and education*. New York: Palgrave Macmillan.

Hajer, M. (2017). Språkutvecklande arbetssätt främjar lärande [Elektronisk resurs]. Del 1 i Läslyftsmodulen *Från vardagsspråk till ämnesspråk*. Stockholm: Skolverket.

Hajer, M., & Meestringa, T. (2014). *Språkinriktad undervisning, en handbok*. Stockholm, Hallgren & Fallgren (andra upplaga).

Hajer, M., Kindenberg, B., & Ramsfeldt, S. (2016). Språkutvecklande arbetssätt i matematik. Del 1 i Läslyftsmodulen *Språk i matematik*. Stockholm: Skolverket.

Hall, D. (1996). Differentiating the secondary curriculum. I: T. Cline & N. Frederickson (Red.), *Curriculum related assessment, Cummins and bilingual children*. Clevedon: Multilingual Matters.

Lim Falk, M. (2018). Planera för progression [Elektronisk resurs]. Del 1 i modulen *Nyanländas språkutveckling*. Stockholm: Skolverket.

Lindberg, I. (1997). Svenska som andraspråk- ett mångfasetterat ämne med rötter i flera discipliner. I G. Håkansson, L. Lötmarker, L. Santesson, J. Svensson & Å. Viberg, (utg.) 1997. *Svenskans beskrivning 22. Förhandlingar vid Tjugoandra sammankomsten för svenskans beskrivning*. Lund: Lund University Press.

Lindberg, I. (2017). *Ordförrådet – en framgångsfaktor* [Elektronisk resurs]. Del 5 i Läslyftsmodulen *Från vardagsspråk till ämnesspråk, årskurs F-9*. Stockholm: Skolverket.

McKeown, M. G. (2019). Effective Vocabulary Instruction Fosters Knowing Words, Using Words, and Understanding How Words Work. *Language, Speech & Hearing Services in Schools*, 50(4), 466–476.

- Molander, B.-O. (2016). Vardagsspråk och naturvetenskapligt språk [Elektronisk resurs]. Del 2 i Läslyftsmodulen *Kommunikation i naturvetenskapliga ämnen*. Stockholm: Skolverket.
- Stolare, M. (2015). Ordförråd och begreppsutveckling i SO-ämnen. Del 3 i Läslyftsmodulen *Att främja elevers lärande i SO*. Stockholm: Skolverket.
- Svensson, G., & Khalid, I. (2017). Transspråkande för utveckling av flerspråkighet. I: P. Lahdenperä & E. Sundgren (Red.), *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet* (s. 94–115). Stockholm: Liber.
- Svensson, G. (2018). *Begreppet translanguaging och dess ursprung*. Artikel på Skolverkets webbsida Flerspråkighet som resurs för alla åldrar. Stockholm: Skolverket.
- Williams, C. (1996). Secondary education: Teaching in the bilingual situation. I: C. Williams, G. Lewis & C. Baker (Red.), *The language policy: Taking stock*. Llangefni: Community Associations Institute.